

ЗАХАРЧУК Роман

*магістр права, магістр психології, аспірант
Київського університету права НАН України,
(03142, вулиця Академіка Доброхотова, 7А,
Київ, Україна), керівник юридичного відділу
Громадська організація Інформаційний центр
“Майдан Моніторинг” e-mail:
polisjasich@gmail.com, ORCID: 0009-0003-
1725-8032*

*Науковий керівник - Хорватова Оксана
Олегівна, кандидат юридичних наук, доцент*

ВІД СИРЕН ДО СТРАХУ: АКУСТИЧНИЙ ТЕРОР ЯК ІНСТРУМЕНТ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Акустичний терор у сучасних військових конфліктах стає помітним явищем, яке можна розглядати як форму застосування зброї масового ураження психологічного та фізичного характеру. Особливо це проявляється під час російсько-української війни, де систематичне використання звукових атак охоплює класичні сирени повітряної тривоги, вибухи, спеціально сконструйовані сигнали, залпи артилерії та гучні сигнали ракетних обстрілів [1; 2; 3]. Такі дії переслідують цілеспрямовану мету: деморалізацію населення, порушення соціальної стабільності та формування стійкого психологічного тиску на цивільні громади. Під впливом цих звуків формуються відчуття постійної небезпеки, тривоги та безпорадності, що підсилює психотравмуючий ефект війни та довгострокові наслідки для населення [4; 5].

Медичні та психологічні дослідження показують системний і комплексний характер впливу акустичного терору. Тривалий шум викликає широкий спектр реакцій – від гострого стресу та порушення сну до депресивних та тривожних симптомів, зниження когнітивних функцій, концентрації уваги, працездатності та мотивації [6; 7]. Фізіологічні ефекти включають підвищення артеріального

тиску, посилення серцево-судинних ризиків, зниження імунного захисту та, за деякими оцінками, скорочення тривалості життя. Особливу вразливість демонструють діти, особи похилого віку та люди з хронічними захворюваннями [8; 9].

Соціологічний аналіз підтверджує стратегічний характер акустичного терору. Він використовується як інструмент страху, деморалізації населення, примусового переміщення громадян, ослаблення соціальної згуртованості та зниження здатності до ефективного опору. Звукові атаки особливо ефективні у міських агломераціях, де щільність забудови та інтенсивність сигналів підсилюють психологічний ефект [10; 11].

Акустичний терор також застосовується як інструмент непрямого тиску на керівництво та економіку. Постійне виснаження населення створює соціальну нестабільність і змушує уряд приймати рішення під тиском обставин, дозволяючи агресору досягати поступок без прямого застосування бойових засобів [12; 14]. Шум знижує продуктивність праці, збільшує хворобливість і витрати на охорону здоров'я; підприємства витрачають ресурси на захист персоналу та обладнання, а регулярні атаки призводять до падіння доходів малого та середнього бізнесу та зростання витрат на психологічну підтримку [10; 13].

Окремої уваги потребує практика РФ щодо зльоту літаків-носіїв ракет та прольотів дронів як інструментів акустичного тиску на населення. Навіть без ударів, зокрема через сигнали повітряної тривоги по всій Україні, така тактика призводить до зупинки виробництва, припинення роботи транспорту, переведення критичної інфраструктури у режим захисту та економічних збитків, формує постійне відчуття загрози та інформаційно-емоційне виснаження. Дрони типу "Шахед", що пролітають на низькій висоті з бойовими зарядами, створюють постійний звуковий фон, а дрони "Гербер", які годинами кружляють без бойової частини, примушують систему ППО працювати на виснаження та чинять тривалий шумовий тиск. Такі дії створюють ефект "акустичного виснаження" – поєднання психологічного стресу та фізичного дискомфорту, що підсилює тривожність та виснажує психофізіологічні ресурси населення [13; 15; 3; 6].

Акустичний терор є елементом гібридної війни, поєднуючи психологічний, соціальний та економічний впливи для досягнення стратегічних цілей агресора. Його використання дозволяє маніпулювати свідомістю населення та керівництвом держави, створюючи ефект постійного страху та невизначеності без прямого застосування бойових засобів. Ознаки гібридного характеру включають систематичне застосування звукових атак у поєднанні з інформаційним тиском, вибір густонаселених районів для максимального психологічного ефекту, використання технічних засобів для посилення сигналу та вплив на економічну і соціальну діяльність для ослаблення державної стабільності [3; 12; 15].

Міжнародно-правова оцінка вказує на необхідність визнання акустичного терору потенційною формою зброї масового ураження. Звукові методи тортур або масового психологічного впливу можуть підпадати під воєнні злочини та порушення гуманітарного права, зокрема Конвенції про заборону катувань, а також додаткові протоколи до Женевських конвенцій [15]. Нормативно-правова база більшості країн недостатньо адаптована до нових форм психологічної війни, що ускладнює кваліфікацію дій як злочинних та притягнення винних до міжнародної відповідальності [4; 15].

Порівняння акустичного терору із класичними видами зброї масового ураження показує, що хоча він не завдає прямої фізичної шкоди, його психофізіологічні наслідки у масштабах цивільного населення можна порівняти з хімічною або біологічною зброєю. Довготривалі психологічні травми, хронічна дезадаптація, втрати працездатності, збільшення захворюваності та соціальна дезінтеграція створюють ефект “м’якої масової ураженості” та підвищують ризики для безпеки держави [6; 8].

Особливої уваги потребує документування та моніторинг акустичного терору. Ведення баз даних про інтенсивність та тривалість звукових атак, соціологічні опитування та медичні дослідження дозволяють створити наукову основу для міжнародних правових претензій і превентивних заходів, зокрема для підготовки звітів у міжнародних судових процедурах та рекомендацій щодо захисту цивільного населення [9; 10].

Отже, акустичний терор у сучасних військових конфліктах слід розглядати як багатовимірне явище, що поєднує медичні, психологічні, соціальні та економічні аспекти, а також непрямий політичний вплив на керівництво держави. Він впливає не лише на фізичне здоров'я, а й на психологічну, соціальну та економічну стійкість населення. Визнання акустичного терору як потенційної форми зброї масового ураження посилює міжнародну правову відповідальність та сприяє формуванню ефективних механізмів захисту цивільного населення. Подальші дослідження мають бути комплексними та міждисциплінарними, включаючи аналіз впливу на органи влади, соціальні інститути, громадські організації та локальні громади.

Список використаних джерел

1. *Russia bombs Ukraine almost every night. This is what it sounds like* [Електронний ресурс]. Washington Post, 2025. – Режим доступу: <https://www.washingtonpost.com/world/interactive/2025/ukraine-bombing-sounds-war-sirens-russia/>
2. *«Він був неймовірним котом»: Як домашні улюбленці переносять акустичний терор* [Електронний ресурс]. Gwaramedia, 2025. – Режим доступу: <https://gwaramedia.com/vin-buv-nejmovirnim-kotom-yak-domashni-ulyublenczi-perenosyat-akustichnij-teror/>
3. *Військовий акустичний терор як новий різновид міжнародного тероризму* [Електронний ресурс]. Ігор Рущенко. Maidan.org.ua, 2025. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2025/01/ihor-rushchenko-viyskovyy-akustychnyu-teror-iak-novyy-riznovyd-mizhnarodnoho-teroryzmu/>
4. *Р. Захарчук, Історичний розвиток понять «терор» та «акустичний терор»: аналіз еволюції термінів і понять, що описують звукові засоби терору у війнах* DOI 10.36919/3041-1149(Print).6-7.2025.261-270
5. *Акустичний терор в контексті російсько-української війни: соціологічний вимір* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2024. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2024/04/akustychnyu-teror-v-konteksti-rosiysko-ukrainskoi-viyny-sotsiolohichnyu-vymir/>

6. *Як мешканці українських міст сприймають акустичний терор* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2025. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2025/06/yak-meshkantsi-ukrainskykh-mist-spruymaiut-akustychnyu-teror/>
7. *Залякати та деморалізувати. Як ворог використовує акустичний теорор проти харків'ян* [Електронний ресурс]. Lyuk.media, 2025. – Режим доступу: <https://lyuk.media/city/acoustic-terror/>
8. *Акустичний терор як метод катування: нормативно-правові виклики* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2025. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2025/05/akustychnyu-teror-iak-metod-katuvannia-normatyvno-pravovi-vyklyky-ta-praktyka-prytiahnennia-do-vidpovidalnosti/>
9. *Невидимий новий фронт: як звук стає зброєю війни* [Електронний ресурс]. Ukrinform, 2023. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/4038000-nevidimij-novij-front-ak-zvuk-stae-zbroeu-vijni.html>
10. *Звуковий терор як метод катування* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2025. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2025/06/zvukovyyu-teror-iak-metod-katuvannia/>
11. *Акустичний терор: як Росія намагається зломити дух спротиву українців* [Електронний ресурс]. Farvatermedia.com, 2025. – Режим доступу: <https://farvatermedia.com/articles/akustychnyi-teror-yak-rosiia-namahaietsia-zlomyty-dukh-sprotyvu-ukraintsiv/>
12. *Результати пілотного соціологічного дослідження: звуки війни (вересень-жовтень 2023)* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2023. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2023/10/rezultaty-pilotnoho-sotsiolohichnoho-doslidzhennia-zvuky-viyny-veresen-zhovten-2023/>
13. *Акустичний тероризм: побічні наслідки* [Електронний ресурс]. DTKR.com.ua, 2023. – Режим доступу: <https://dtkr.com.ua/akustychnyj-teroryzm-pobichni-naslidky-v/>
14. *Шум скорочує життя більше, ніж паління* [Електронний ресурс]. Вікторія Мілютіна. Maidan.org.ua, 2025. – Режим доступу:

<https://maidan.org.ua/2025/01/viktoriiia-miliutina-shum-skorochuie-zhyttia-bilshe-nizh-palinnia/>

15. *Міжнародні злочини Російської Федерації на території України: соціально-гуманітарні, кримінологічні та кримінально-правові аспекти* [Електронний ресурс]. Maidan.org.ua, 2023. – Режим доступу: <https://maidan.org.ua/2023/05/mizhnarodni-zlochyny-rosiyskoi-federatsii-na-terytorii-ukrainy-sotsialno-humanitarni-kryminolohichni-ta-kryminalno-pravovi-aspekty/>